

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський національний університет імені Івана Франка
Факультет філософський
Кафедра теорії та історії культури

Затверджено
На засіданні кафедри теорії та історії культури
філософського факультету
Львівського національного університету
імені Івана Франка
протокол № 1 від 26 серпня 2022 р.)

Завідувач кафедри

Силабус з навчальної дисципліни «Філософія фантастики»,
що викладається в межах ОПШ рівня вищої освіти магістра
зі спеціальності 034 – культурологія

Львів 2022 р.

СИЛАБУС КУРСУ

ФІЛОСОФІЯ ФАНТАСТИКИ

2022-2023 навчальний рік

Назва курсу	Філософія фантастики
Адреса викладання курсу	м. Львів, вул. Університетська, 1
Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна	Філософський факультет, кафедра теорії та історії культури
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	галузь знань <u>03</u> гуманітарні науки, спеціальність <u>034</u> культурологія
Викладач (-і)	Колесник Ігор Миколайович, кандидат філософських наук, доцент кафедри теорії та історії культури
Контактна інформація викладача (-ів)	igor.kolesnyuk@lnu.edu.ua тел. (032)-239-42-10 (кафедра теорії та історії культури)
Консультації по курсу відбуваються	кафедра теорії та історії культури, вул. Університетська, 1, ауд. 357

Інформація про курс	<p>«Філософія фантастики» є дисципліною вільного вибору і складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра спеціальності 034 «Культурологія». Вона містить лекційний курс, семінарські заняття і самостійну роботу студентів. З кредити, 90 год. Для вивчення дисципліни передбачено два змістових модулі. Діагностують студентів поточним (впродовж семестру) і підсумковим (залік) контролем і оцінюють у 100 балів (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS).</p>
Коротка анотація курсу	<p>Предметом вивчення навчальної дисципліни є співвідношення філософських фундаментальних запитів із науковою фантастикою та фентезі, а також форми вираження цих запитів у популярній культурі (медіа, кінематограф, комікси, художня ілюстрація, музика, субкультури тощо). Програма навчальної дисципліни складається із таких змістових модулів:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Інтердисциплінарність філософських запитів. 2. Філософія фантастики і популярна культура.
Мета та цілі курсу	<p>Мета: ознайомлення студентів із основними тенденціями в сучасній філософії та культурних студіях феномену фантастики. Зокрема увага даного курсу зосереджується на двох комплексних жанрах: науковій фантастиці і фентезі. Особлива увага зосереджена на лейтмотивах та концептах філософії, які активно застосовуються письменниками та футурологами для моделювання та рішення онтологічних, гносеологічних, аксіологічних та інших ситуацій; дослідження фантастики як експериментального простору для філософії; виявлення сутнісних рис фантастики як однієї із форм образної та інтелектуальної рефлексії щодо свідомості, соціуму та світу; демонстрація основних форм вираження філософсько-фантастичних запитів у популярній культурі.</p>
Очікувані результати навчання	<p>В результаті вивчення даного курсу студент повинен знати:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Основні дослідження сучасної філософії; • Визначення та особливості фантастики як форми культури; • Характер зв'язку між футурологією, фантастикою та філософією; • Історичні форми фантастичного та його відмінності від інтелектуальної рефлексії; • Про вплив наукового та технічного розвитку на формування нових світоглядних запитів;

- Основні моделі філософування та їхнє відображення у науково-фантастичних/фентезійних дискурсах.

вміти:

- аналізувати фантастику, виділяючи основні філософські проблеми;
- орієнтуватися в основних тенденціях розвитку наукової фантастики та фентезі як реакції на культурні зміни;
- виділяти лейтмотиви та моделі вирішення філософських запитів у просторі фантастики;
- розкривати лінії перетину між наукою, філософією та фантастикою як формами культури.

Після вивчення дисципліни здобувачі набувають таких **компетентностей**:

- Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- Здатність вчитися та оволодівати сучасними знаннями.
- Здатність усвідомлювати взаємозв'язок культурних текстів та контекстів
- Здатність до розв'язання актуальних проблем культури з урахуванням особливостей міжкультурної комунікації та ширшого контексту відповідних проблем.
- Розуміти специфіку та особливості реалізації культурних ідей, образів та смислів, а також критично оцінювати можливість їхньої інтерпретації для розв'язання суспільно-значимих проблем.
- Аналізувати текстові та візуальні джерела інформації щодо культурних явищ та процесів, верифікувати інформацію у відповідності до професійних задач.

Література для вивчення дисципліни

- Бостром Н. Суперінтелект. Стратегії і небезпеки розвитку розумних машин. – Київ, Наш формат, 2020. – 408 с.
- Гавранек М. Лем: вістка для майбутнього світу / <https://culture.pl/ua/statia/lem-vistka-dla-majutnoho-svitu>
- Егіаде М. Священне і мирське / М. Егіаде // Мефістофель і андрогін. – К. : Видавництво Соломії Павличко “Основи”, 2001. – С. 5-116 (591 с.).
- Кемпбелл Дж. Тисячолітній герой. – Львів, 2020. – 416 с.
- Колесник І. Образ зомбі: із традиційної релігійності у сучасну філософію / І. Колесник // Софія. Гуманітарно-релігійознавчий вісник. – 2016. – №3(7). – С. 63-66.
- Колесник І. Станіслав Лем - як філософ, письменник та футуролог / <https://www.uoi.edu.com/watch?v=KdLjUQ9LdMAE&t=1s>
- Колесник І. Філософія фантастики: теоретичні та практичні особливості академічної дисципліни / Вісник

- Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2022. Випуск 42, С.62–70.
- Кузнецов В.Ю. Философия фантастики. К постановке проблемы // Философия и общество, №1, январь-март 2010. – С.124-140.
- Мангайм К. Идеология та утопія. – К.: Дух і літера, 2009. – 370 с.
- Рікер П. Идеология та Утопія. – К.: Дух і літера, 2005. – 383 с.
- Слотердайк П. Медитація про бомбу // Критика цинічного розуму. – Київ: Гандем, 2002. – 544 с.
- Фюрст М., Трінкс Ю. Філософія. - Київ, Дух і літера, 2018. - 544 с.
- Вассоїні, Р. (2004). The Persistence of Hope in Dystopian Science Fiction. PMLA, 119(3), 518–521. doi:10.1632/003081204X20587
- Bassham G. & Bronson E. (2003). The lord of the rings and philosophy : one book to rule them all. Open Court ; Distributed by Publishers Group West.
- Bassham G. (2010). The ultimate harry potter and philosophy : hogwarts for muggles. Wiley.
- Elkins C. Science Fiction versus Futurology: Dramatic versus Rational Models / <https://www.depauw.edu/sfs/backissues/17/elkins17.htm>
- Ian Conrich and David Woods (eds), The Cinema of John Carpenter: the Technique of Terror.London: Wallflower, 2004, 220 pp.
- Kreeft Per. 2005. The Philosophy of Tolkien : The Worldview Behind the Lord of the Rings. San Francisco: Ignatius Press.
- Murphy, Bernice M.. “The rural gothic in American popular culture : backwoods horror and terror in the wilderness.” (2013).
- Rick Worland, The Horror Film: an Introduction. Malden, MA: Blackwell, 2007, 324 pp.
- Rowlands, M. (2012). The Philosopher at the End of the Universe : Philosophy Explained through Science Fiction Films. London: Ebury Digital.
- Seed, David, 'Alien encounters', Science Fiction: A Very Short Introduction, Very Short Introductions (Oxford, 2011; online edn, Oxford Academic, 24 Sept. 2013), <https://doi.org/10.1093/actrade/9780199557455.003.0003>
- Stanislaw L. (2013). Summa technologiae. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Svendsen, Lars. (2008). A Philosophy of Fear. Bibliovault OAI Repository, the University of Chicago Press.
- Tolkien J.R.R. On Fairy Stories / <https://coolcalvary.files.wordpress.com/2018/10/on-fairy-stories1.pdf>
- Yeffeth G. Taking the Red Pill: Science, Philosophy and Religion in The Matrix. Dallas: Benbella, 2003. – 288 p.
- Yuen, Wong Kin. World Weavers. Globalization, Science Fiction and Cybernetic Revolution. – Hong Kong University Press, 2005. – 308 p.

Обсяг курсу	<p>3 кредити, 90 год.</p> <p>32 аудиторних години</p> <p>З них:</p> <p>16 годин лекцій</p> <p>16 годин практичних занять</p> <p>58 годин самостійної роботи</p>
Ключові слова	Філософія, фантастика, філософія фантастики, дослідницький семінар
Формат курсу	Очний
Теми	Схема курсу додана в кінці силябусу у вигляді таблиці.
Підсумковий контроль, форма	Залік
Пререквізити	Для вивчення курсу студенти потребують базових знань з філософсько-культурологічних дисциплін, достатніх для сприйняття категоріального апарату, розуміння джерел, зокрема знань в галузі історії культури, історії культурології, теорії та філософії культури.

<p>Навчальні методи та техніки, які будуть використовуватися під час викладання курсу</p>	<p>Проблемно-пошукові. Техніки опрацювання дискусійних питань. Метод проектів і їх презентацій. Метод усного опитування.</p>
<p>Необхідні обладнання</p>	<p>Проектор, роздаткові матеріали, підключення до мережі інтернет.</p>
<p>Критерії оцінювання (окремо для кожного виду навчальної діяльності)</p>	<p>Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою. Бали нараховуються за наступним співвідношенням: 100 балів вираховується як 100% опрацьованих завдань. Підсумкова максимальна кількість балів - 100, складається із 50 балів поточного опитування протягом семестру + 50 балів на іспиті (усне опитування) Письмові роботи: Очікується, що здобувачі виконають декілька видів письмових робіт (есе, вирішення кейсу). Кожна із письмових робіт є необхідним завданням, яке враховується при розрахуванні сукупного багу за поточний семестр. Оцінювання відбувається за критеріями: повнота здійсненої роботи, якість проведеного дослідження, відповідність чинному законодавству, унікальність. Академічна добросовісність: Очікується, що роботи студентів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикивання джерел, списування, втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують, приклади можливої академічної недобросовісності. Виявлення ознак академічної недобросовісності в письмовій роботі студента є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від масштабів платіагу чи обману. Література. Уся література, яку студенти не зможуть знайти самостійно, буде надана викладачем виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам. Студенти заохочуються до використання також й іншої літератури та джерел, яких немає серед рекомендованих. Жодні форми порушення академічної добросовісності не толеруються.</p>
<p>Питання до заліку</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття фантастичного. 2. Особливості наукової фантастики та фентезі. 3. Зв'язок із науковим поступом. 4. Жанри фантастики як площини філософування.

5. Філософія фантастики як наукова дисципліна: особливості методології та проблемні поля.
6. Філософські лейтмотиви у фантастиці та роль інтерпретації.
7. Інтердисциплінарність футурології.
8. Традиційні запити щодо майбутнього.
9. Футурологія, прогностика, future studies.
10. Майбутнє як науковий проєкт.
11. Філософська футурологія як лабораторія рефлексії.
12. Фантастичні моделі майбутнього світу, технології та суспільства.
13. Прогнозування винаходів та їхнє осмислення у філософії фантастики.
14. Видатні футурологи-філософи та фантасти.
15. Поняття есхатології та його інтерпретація у XX ст.
16. Проєкти кінця світу: від світового потопу до ядерної та вірусної катастроф.
17. Естетика постапокаліпсису як тута за природним станом («Божевільний Макс») та втома від людства («Я – легенда»). Постапокаліпсис як втома від прогресу.
18. Людина як творіння: міфи та релігійні версії.
19. Механічні експерименти та перші моделі.
20. Мрії про повторення деміургічного акту (монстр Франкенштайна).
21. Відтворення тіла, душі та духу у контексті сучасної науки.
22. Філософська проблема свідомості.
23. Трансгуманізм та кіберпанк.
24. Поняття утопії.
25. Філософські та фантастичні утопії: спільне та відмінне.
26. Проблема тоталітаризму та кастовості.
27. Втеча від свободи.
28. Джордж Орвел і «песимістична» утопія.
29. Олдос Гакслі і «оптимістична» утопія.
30. Поняття Іншого.
31. Космічні епоси та конструювання «співрозмовника».
32. Проблема комунікації та етичної співмірності.
33. «Чужий» як негативний образ Іншого.
34. «Зоряні війни» і галактична толерантність.
35. Страх і тремтіння сучасної людини.
36. Вжахання і повернення до буття як потреба людини.
37. Жажіття та екстаз небуття.

	<p>38. Стригой, вовкулака та зомбі як філософські підозри З.Фрейда, Ф.Ніцше та К.Маркса.</p> <p>39. Вірага фундаменту буття як виклик сучасності («13 поверх», «Темне місто»).</p> <p>40. Фантастика як текст, звук та запах.</p> <p>41. Медіапростір фантастичного: арт-хаус та популярний кінематограф.</p> <p>42. Філософські ідеї у фантастичних блокбастерах.</p> <p>43. Взаємодія режисера і глядача у контексті популярної культури.</p> <p>44. Комп'ютерні ігри та акт втілення у віртуальному.</p>
Опитування	Анкету-оцінку з метою оцінювання якості курсу буде надано по завершенню курсу.

Схема курсу

1 семестр

Тиж. / дата / год.-	Тема, план, короткі тези	Форма діяльності (заняття)* * лекція, самостійна, дискусія,	Література.*** Ресурси в Інтернеті	Завдання	Завдання для самостійного опрацювання *
1 тиждень	Філософія фантастики: вступ у дисципліну	Лекція			
2 тиждень	Запити філософії фантастики у ХХІ ст.	Семінарське заняття	<ol style="list-style-type: none"> 1. Фюрст М., Трінкс Ю. Філософія. - Київ, Дух і літера, 2018. - 544 с. 2. Колесник І. Філософія фантастики: теоретичні та практичні особливості академічної дисципліни / Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2022. Випуск 42, С.62–70. 2. Кузнецов В.Ю. Філософія фантастики. К постановке проблемы // Філософія и общество. №1, январь-март 2010. – С.124-140. 3. Tolkien J.R.R. On Fairy Stories / https://coolcalvary.files.wordpress.com/2018/10/on-fairy-stories1.pdf 	Обговорення фільму «Нескінченна історія»	Перегляд фільму і прочитання оповідання
3 тиждень	Футурологічні виміри філософії фантастики	Лекція			
4 тиждень	Проблеми у прогнозуванні майбутнього в науці	Семінарське заняття	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ueun, Wong Kin. World Weavers. Globalization, Science Fiction and Subnetic Revolution. – Hong Kong University Press, 2005. – 308 p. 2. Elkins C. Science Fiction versus Futurology: Dramatic versus Rational Models / https://www.derauw.edu/sfs/backissues/17/elkins17.htm 3. Гавранек М. Лем: вістка для майбутнього світу / https://culture.pl.ua/statia/lem-viska-dlia-majbutnogo-svitu 4. Колесник І. Станіслав Лем - як філософ, 	Обговорення фільму «Штучний інтелект» (Artificial Intelligence, 2001, Спілберг) оповідання – Майк Резнік «Виходячи, вимикайте Сонце»	Перегляд фільму і прочитання оповідання

			письменник та футуролог / https://www.youtube.com/watch?v=KLJyQ9LdMAE&t=1s		
5 тиждень	Есхатологія у секулярному світі: жанр постапокаліпсису	Лекція			
6 тиждень	Особливості естетики кінця світу	Семінарське заняття	1. Егіаде М. Священне і мирське / М. Егіаде // Мефістофель і андрогін. – К.: Видавництво Соломії Павличко "Основи", 2001. – С. 5-116 (591 с.). 2. Слотердайк П. Медитація про бомбу // Критика цинічного розуму. – Київ: Тандем, 2002. – 544 с. 3. Уефетх Г. Taking the Red Pill: Science, Philosophy and Religion in The Matrix. Dallas: Benbella, 2003. – 288 p.	Обговорення фільму «Явище» (2008, Шіамаган) Ден «Фотографія класу за цей рік»	Перегляд фільму і прочитання оповідання
7 тиждень	Мрії про створення людини: від міфу до науки	Лекція			
8 тиждень	Штучний інтелект як виклик епохи	Семінарське заняття	1. Stanislaw L. (2013). <i>Summa technologiae</i> . Minneapolis: University of Minnesota Press. 2. Бостром Н. Суперінтелект. Стратегії і небезпеки розвитку розумних машин. – Київ, Наш формат, 2020. – 408 с. 3. Rowlands, M. (2012). <i>The Philosopher at the End of the Universe : Philosophy Explained through Science Fiction Films</i> . London: Ebury Digital.	Обговорення фільму «Той, що біжить по лезу» (Владерплет, 1982, Р. Скотт) оповідання – Сапковська А. Межа можливого	Перегляд фільму і прочитання оповідання
9 тиждень	Утопічні моделі суспільства: від філософії до фантастики	Лекція			
10 тиждень	Соціальні експерименти у фантастиці та в історії	Семінарське заняття	1. Рікер П. Идеология та Утопия. – К.: Дух і літера, 2005. – 383 с. 2. Мангайм К. Идеология та утопия. – К.: Дух і літера, 2009. – 370 с. 3. Vascolini, R. (2004). The Persistence of Hope in Dystopian Science Fiction. PMLA, 119(3), 518–521. doi:10.1632/003081204X20587	Обговорення фільму «1984» (1984, М. Редфорд) оповідання – Урсула де Л'Уїн. Покидаючи Омега	Перегляд фільму і прочитання оповідання
11 тиждень	Філософія фантастики і пошуки Іншого	Лекція			

12 тиждень	Пізнання Іншого/Чужого як необхідний акт комунікації	Семінарське заняття	<p>1. Колесник І. Образ зомбі: із традиційної релігійності у сучасну філософію / І. Колесник // Софія. Гуманітарно-релігійознавчий вісник. – 2016. – №3(7). – С. 63-66.</p> <p>2. Кемпбелл Дж. Тисячолікий герой. – Львів, 2020. – 416 с.</p> <p>3. Seed, David, 'Alien encouters', Science Fiction: A Very Short Introduction, Very Short Introductions (Oxford, 2011; online edn, Oxford Academic, 24 Sept. 2013), https://doi.org/10.1093/acqfde/9780199557455.003.0003</p>	Обговорення фільму «Прибуття» (Aftival, 2016, Д.Вільнов) або «Чужий» (Alien, 1979, Р.Скотт) оповідання – Джон Кемпбелл. Хто ти?	Перегляд фільму і прочитання оповідання
13 тиждень	Жага до жахіття та потойбічного: фільми жахів як потреба сучасної людини	лекція			
14 тиждень	Вжахання як екзистенційний запит	Семінарське заняття	<p>1. Svendsen, Lars. (2008). A Philosophy of Fear. BiblioVault OAI Repository, the University of Chicago Press.</p> <p>2. Murphy, Bettise M.. "The rural gothic in American popular culture : backwoods horror and terror in the wilderness." (2013).</p> <p>3. Ian Conrich and David Woods (eds), The Cinema of John Carpenter: the Technique of Terror. London: Wallflower, 2004, 220 pp.</p> <p>4. Rick Worland, The Horror Film: an Introduction. Malden, MA: Blackwell, 2007, 324 pp.</p>	Обговорення фільму «Темне місто» (Dark City, 1998, А.Прояс) оповідання – Стівен Кінг. Чужими очима	Перегляд фільму і прочитання оповідання
15 тиждень	Філософські запити «Володаря перснів» та книги про Гаррі Поттера	Лекції			
16 тиждень	Втілення фантастичних образів як реалізація онтологічних проєктів	Семінарське заняття	<p>1. Bassham G. & Bronson E. (2003). The lord of the rings and philosophy : one book to rule them all. Open Court ; Distributed by Publishers Group West.</p> <p>2. Bassham G. (2010). The ultimate Harry potter and philosophy : hogwarts for muggles. Wiley.</p> <p>3. Kreeft Per. 2005. The Philosophy of Tolkien : The Worldview Behind the Lord of the Rings. San Francisco: Ignatius Press.</p>	Обговорення фільму «Гобіт» або «Гаррі Поттер і таємна кімната»	Перегляд фільму і прочитання оповідання